Joanna Madalińska-Michalak
Uniwersytet Warszawski

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ
mgr. Dominika Strzeleckiego
pt. *Kamuflaż i wypalenie autystyczne*
a jakość życia (młodych) dorosłych osób ze stanami ze spektrum autyzmu
napisanej pod kierunkiem
dr. hab. Piotra Majewicza, prof. UKEN

1. Dane o Kandydacie

Mgr Dominik Strzelecki – asystent w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie – należy do grona ambitnych i dynamicznie rozwijających się badaczy młodego pokolenia. Konsekwentnie kształtuje swój profil naukowy na styku pedagogiki, zwłaszcza pedagogiki specjalnej i pedagogiki zdrowia oraz psychologii. Jego dorobek – oceniany w kontekście zaledwie kilku lat od uzyskania tytułu magistra – prezentuje się jako wyjątkowo dojrzały, spójny tematycznie i naukowo wartościowy.

Zainteresowania naukowe mgr Strzeleckiego koncentrują się wokół psychospołecznego funkcjonowania osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu (ASC), ze szczególnym uwzględnieniem problematyki zdrowia psychicznego dorosłych osób z autyzmem, zjawiska wypalenia autystycznego oraz strategii adaptacyjnych i tożsamościowych. Drugim wyraźnym nurtem jego badań jest problematyka samostanowienia i jakości życia osób z niepełnosprawnością intelektualną, w szczególności w kontekście zaspokojenia podstawowych potrzeb psychologicznych, poszukiwania sensu życia i przezwyciężania barier rozwojowych. Mgr Strzelecki podejmuje również refleksję nad wychowaniem, edukacją i terapią uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym w ramach edukacji włączającej, a także interesuje się relacjami rówieśniczymi dzieci z niepełnosprawnościami. Ważnym obszarem jego badań jest także zjawisko wypalenia akademickiego i zawodowego – zarówno wśród studentów kierunków pomocowych, jak i pedagogów specjalnych. Podejmowane przez Kandydata do stopnia doktora zagadnienia świadczą o głębokim osadzeniu w aktualnych problemach pedagogiki specjalnej oraz interdyscyplinarności podejścia badawczego, a także o wyraźnej orientacji na praktyczne aspekty wsparcia i inkluzji społecznej osób z niepełnosprawnościami.

Pan mgr Dominik Strzelecki uzyskał z wyróżnieniem tytuł magistra na kierunku *pedagogika specjalna*, w dyscyplinie pedagogika, w Instytucie Pedagogiki Specjalnej, Szkolnej i Kształcenia Nauczycieli Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (obecnie: Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie) w 2022 roku.

Zgodnie z dokumentacją przedłożoną w toku postępowania, Kandydat nie ubiegał się wcześniej o nadanie stopnia naukowego doktora.

Od momentu ukończenia studiów magisterskich mgr Dominik Strzelecki wykazuje się intensywną aktywnością naukową i zawodową. W stosunkowo krótkim czasie opublikował dziewięć artykułów naukowych, większość w recenzowanych, wysokopunktowanych czasopismach ujętych w wykazie Ministerstwa Edukacji i Nauki (m.in. *Edukacja Dorosłych*, *Niepełnosprawność i Rehabilitacja*, *Niepełnosprawność. Dyskursy Pedagogiki Specjalnej*, *Annales UMCS*). Ponadto jest współredaktorem książki *Niebo pachnie pomarańczą - studenckie bajki na dziecięce troski* (2022), autorem 3 rozdziałów w monografiach naukowych pod redakcją. Tematyka publikacji obejmuje między innymi: wypalenie akademickie i zawodowe, samostanowienie osób z niepełnosprawnością intelektualną, wsparcie dorosłych z zaburzeniami ze spektrum autyzmu (ASC), zjawisko wypalenia autystycznego oraz psychologiczne predyktory funkcjonowania studentów kierunków pomocowych. Prace te cechują się rzetelnością metodologiczną, oryginalnością ujęcia oraz wysoką wartością aplikacyjną.

Oprócz działalności naukowej, mgr Dominik Strzelecki systematycznie rozwija swoje kwalifikacje zawodowe i interdyscyplinarne kompetencje. Ukończył studia podyplomowe w zakresie:

- języka polskiego (Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna w Brzegu, 2021),
- logopedii (Wyższa Szkoła Kształcenia Zawodowego we Wrocławiu, 2024).

Obecnie kontynuuje edukację akademicką na studiach magisterskich na kierunku psychologia w Wyższej Szkole Biznesu – National-Louis University w Nowym Sączu. Świadczy to nie tylko o jego konsekwencji w poszerzaniu wiedzy, ale także o wyraźnie interdyscyplinarnym podejściu badawczym, które integruje perspektywy pedagogiczne, psychologiczne i logopedyczne. Taka postawa sprzyja pogłębionej refleksji nad złożonym funkcjonowaniem osób z niepełnosprawnościami i trudnościami rozwojowymi – zarówno w wymiarze edukacyjnym, jak i społecznym oraz emocjonalnym.

Kandydat uczestniczył również w licznych szkoleniach, kursach i seminariach naukowych, których tematyka była ściśle związana z jego obszarem badawczym, a które miały istotne znaczenie dla rozwoju jego warsztatu naukowego i kompetencji praktycznych.

Ważnym elementem aktywności akademickiej mgr Strzeleckiego jest udział w ogólnopolskich konferencjach naukowych oraz wydarzeniach o charakterze naukowo-praktycznym, gdzie prezentował wyniki swoich badań w formie wystąpień konferencyjnych. Wydarzenia te stanowiły przestrzeń nie tylko do wymiany myśli naukowej, ale również do upowszechniania wiedzy o potrzebach i wyzwaniach, z jakimi mierzą się osoby z niepełnosprawnościami.

Do istotnych osiągnięć należy również zaliczyć zaangażowanie Kandydata w projekty naukowo-badawcze, a także opracowanie koncepcji aplikacji mobilnej „ASConnect", sprzyjającej wspieraniu dorosłych osób ze spektrum autyzmu w zakresie komunikacji, organizacji codziennych aktywności oraz budowania relacji społecznych.

Z perspektywy kryteriów obowiązujących w postępowaniach awansowych, dorobek naukowy mgr Dominika Strzeleckiego należy ocenić jako spójny, tematycznie skoncentrowany i naukowo dojrzały, a zarazem wyraźnie przekraczający minimalne wymagania stawiane kandydatom ubiegającym się o nadanie stopnia doktora. Jego publikacje – zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym – świadczą o systematycznej, przemyślanej i interdyscyplinarnej pracy naukowej prowadzonej w obszarze pedagogiki specjalnej i psychologii.

2. Ocena rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska mgr Dominika Strzeleckiego pt. *Kamuflaż i wypalenie autystyczne a jakość życia (młodych) dorosłych osób ze stanami ze spektrum autyzmu*, przygotowana pod kierunkiem dr. hab. Piotra Majewicza, prof. UKEN, stanowi oryginalne i wartościowe opracowanie naukowe, podejmujące zagadnienie o wysokim znaczeniu społecznym i poznawczym. Autor w sposób świadomy i pogłębiony analizuje złożoną problematykę funkcjonowania osób w spektrum autyzmu, koncentrując się na zjawiskach kamuflażu oraz wypalenia autystycznego w kontekście jakości ich życia.

Układ rozprawy cechuje się logiczną strukturą i wysokim stopniem przejrzystości. Praca składa się z wprowadzenia, ośmiu ściśle powiązanych ze sobą tematycznie rozdziałów, bibliografii, wykazu rysunków, wykazu tabel oraz aneksów. Poszczególne części zostały wyraźnie wyodrębnione, a ich układ sprzyja zachowaniu spójności i ciągłości narracyjnej. Autor w sposób płynny i konsekwentny przechodzi od zagadnień teoretycznych do autorskich analiz empirycznych, prowadząc czytelnika przez kolejne etapy procesu poznawczego. Rozprawa ma charakter obszerny – jej objętość wynosi łącznie 371 stron.

Na szczególne podkreślenie zasługuje sposób, w jaki autor przekłada klarowną strukturę formalną pracy na jej zawartość merytoryczną. Przejawia się to już w pierwszym rozdziale, pt. „Stany ze spektrum autyzmu w perspektywie temporalnej", który stanowi merytoryczne wprowadzenie do problematyki badawczej oraz teoretyczne uporządkowanie kluczowych kategorii pojęciowych. Autor trafnie rozpoczyna od przedstawienia aktualnych klasyfikacji diagnostycznych – ICD-11 i DSM-5 – uwzględniając przy tym zmieniające się podejście do rozumienia autyzmu w dyskursie klinicznym. To otwarcie nie tylko zakotwicza temat w obowiązujących standardach diagnostycznych, ale też ukazuje przesunięcie akcentów: od sztywnych kryteriów ku koncepcji spektrum oraz dynamicznie ujmowanych potrzeb jednostki. W dalszej części rozdziału szczegółowo scharakteryzowane zostały osiowe symptomy autyzmu: trudności w interakcjach społecznych, w komunikowaniu się oraz obecność powtarzalnych wzorców zachowań i zainteresowań. Autor zachowuje wyważony, analityczny ton, unikając ujęcia patologizującego – cechy charakterystyczne traktowane są jako różnice w funkcjonowaniu, a nie wyłącznie deficyty. Dzięki temu treść zmierza ku ujęciom zorientowanym na potencjał i potrzeby osób neuroróżnorodnych.

Na szczególną uwagę zasługuje część rozprawy poświęcona społeczno-kulturowym oraz zdrowotnym uwarunkowaniom funkcjonowania osób ze spektrum autyzmu. Zasygnalizowanie koncepcji neuroróżnorodności jako alternatywy wobec przez dekady dominującego modelu medykalnego pozwala osadzić analizę w szerszym kontekście współczesnych debat etycznych, edukacyjnych i społecznych. Podejście to ma istotne znaczenie, zwłaszcza że – mimo silnej obecności w literaturze anglosaskiej – wciąż pozostaje stosunkowo słabo reprezentowane w polskim dyskursie naukowym, szczególnie na gruncie pedagogiki. Wartością opracowania jest również włączenie aktualnych danych statystycznych dotyczących rozpowszechnienia zaburzeń ze spektrum autyzmu, zarówno w ujęciu globalnym, jak i lokalnym. Autor przeprowadza analizę porównawczą częstości występowania ASD w sześciu krajach europejskich (w tym w Polsce) oraz w Stanach Zjednoczonych, co stanowi cenne uzupełnienie kontekstu empirycznego pracy.

Interesującym i potrzebnym poznawczo wątkiem jest refleksja nad różnicami międzypłciowymi, osadzona w kontekście społecznym i kulturowym. Autor słusznie podkreśla, że niedoreprezentowanie dziewcząt w procesach diagnostycznych może wynikać nie tyle z rzeczywistego niższego rozpowszechnienia ASD, co z kulturowo zróżnicowanych strategii radzenia sobie i oczekiwań społecznych wobec płci.

Kolejna część rozdziału poświęcona została problematyce współwystępowania spektrum autyzmu z innymi zaburzeniami i schorzeniami. Ukazuje ona złożoność funkcjonowania osób ze spektrum, wymagającą wielospecjalistycznego podejścia diagnostycznego i wspierającego. Zamykając rozdział, autor koncentruje się na młodych dorosłych ze spektrum autyzmu – grupie, która przez wiele lat pozostawała na marginesie badań. Kandydat trafnie zarysował zarówno wyzwania rozwojowe stojące przed tą grupą, jak i ich mocne strony. To podejście wzmacnia tezę o konieczności odchodzenia od jednostronnie deficytowego obrazu autyzmu. Podkreślenie kompetencji – takich jak analityczne myślenie, zdolność do koncentracji czy wierność zasadom – stanowi istotny kontrapunkt dla narracji skupionej wyłącznie na trudnościach.

Drugi rozdział ”Jakość życia jako kategoria analityczna” stanowi solidnie skonstruowaną część teoretyczno-przeglądową, której celem jest rekonstrukcja i porównanie koncepcji jakości życia. Autor poprawnie wyodrębnia podejścia obiektywne i subiektywne, odwołując się do klasyków oraz do nowszych opracowań empirycznych. Silnym punktem tego rozdziału jest próba identyfikacji czynników ryzyka i ochronnych w kontekście jakości życia osób dorosłych ze spektrum autyzmu – bazująca na wiarygodnych źródłach naukowych, także międzynarodowych.

Rozdział trzeci pt. „Kamuflaż i wypalenie autystyczne jako możliwe predyktory jakości życia*”* zasługuje na szczególne wyróżnienie ze względu na innowacyjność podjętej problematyki oraz umiejętne jej ukazanie w szerszym kontekście funkcjonowania psychospołecznego osób z ASD. Zarówno kamuflaż autystyczny, jak i zjawisko wypalenia autystycznego należą do stosunkowo nowych kategorii badawczych, zyskujących coraz większe znaczenie w literaturze przedmiotu, zwłaszcza w ostatniej dekadzie. Uwzględnienie ich w rozprawie doktorskiej dowodzi nie tylko doskonałej orientacji autora w aktualnym dyskursie międzynarodowym, ale także gotowości do podjęcia tematów nadal słabo obecnych w polskiej refleksji naukowej.

W części poświęconej kamuflażowi autystycznemu przedstawiono najważniejsze ustalenia terminologiczne, a także omówiono jego możliwe konsekwencje – zarówno adaptacyjne, jak i kosztowne psychicznie. Autor nie poprzestaje na ich opisie, lecz podejmuje próbę identyfikacji czynników modulujących intensywność i formy kamuflażu, takich jak uwarunkowania płciowe, presja społeczna czy wcześniejsze doświadczenia edukacyjne. Analiza ta prowadzona jest w sposób metodyczny i zgodny z najnowszymi wynikami badań, co znacząco wzmacnia wiarygodność przedstawionych wniosków.

W drugiej części rozdziału wnikliwie przedstawiono zjawisko wypalenia autystycznego (*autistic burnout*), wciąż marginalizowane w klasyfikacjach diagnostycznych, lecz coraz częściej opisywane przez same osoby w spektrum. Autor klarownie oddziela to zjawisko od wypalenia zawodowego czy depresji, akcentując jego specyfikę: kumulatywne obciążenie wynikające z długotrwałego przystosowywania się do neurotypowych oczekiwań społecznych. Takie ujęcie czyni analizę szczególnie cenną z punktu widzenia pedagogiki specjalnej oraz psychologii wspierającej.

Na uwagę zasługuje pogłębiona refleksja nad czynnikami ryzyka i ochronnymi w zakresie wypalenia autystycznego. Rozdział nie ogranicza się do przeglądu literatury, lecz stanowi próbę zintegrowania rozproszonych danych empirycznych w formie przejrzystej struktury analitycznej. Wyróżnienie mechanizmów ochronnych – takich jak akceptacja neuroróżnorodności, dostęp do wsparcia psychologicznego i adekwatne strategie autoregulacyjne – wskazuje na duży potencjał aplikacyjny rozdziału.

Za szczególnie wartościowy należy uznać podrozdział dotyczący możliwych interwencji profilaktycznych i łagodzących skutki wypalenia. Autor nie tylko odwołuje się do przykładów z badań, ale również wskazuje możliwe kierunki wsparcia systemowego – zarówno w kontekście edukacyjnym, jak i środowiskowym. Takie podejście wpisuje się w paradygmat wzmacniania jakości życia i samoświadomości osób w spektrum, zgodnie z założeniami pedagogiki emancypacyjnej.

Projekt badawczy został zrealizowany z wysokim poziomem staranności metodologicznej, co znajduje swoje odzwierciedlenie zarówno w szczegółowo opracowanym rozdziale czwartym („Metodologia badań własnych"), jak i w rozdziale piątym („Badanie pilotażowe oraz opracowanie polskiej wersji narzędzia do pomiaru nasilenia wypalenia autystycznego"). Oba rozdziały stanowią spójne i szczegółowe opracowanie procedury badawczej, ukazując jej kompleksowość oraz zgodność z aktualnymi standardami badań w naukach społecznych.

Przedstawione przez Kandydata cele badań zostały sformułowane prawidłowo i adekwatnie do dobrze określonej problematyki badawczej. Ich zakres świadczy o wysokim stopniu świadomości metodologicznej oraz znajomości współczesnych wyzwań badawczych w obszarze nauk społecznych, w tym pedagogiki i psychologii. Cele te obejmują zarówno analizę poszczególnych zjawisk (kamuflaż, wypalenie, jakość życia), jak i ich wzajemnych zależności, co wpisuje się w klasyczne rozumienie poznania naukowego jako procesu opisu i wyjaśniania zjawisk społecznych i psychologicznych. Na uwagę zasługują cele praktyczne pracy, w tym: opracowanie zaleceń dla praktyki psychologiczno-pedagogicznej oraz projekt aplikacji mobilnej wspierającej osoby z autyzmem. Oba działania wskazują na orientację aplikacyjną i chęć przeniesienia wyników badań do praktyki wspomagania psychospołecznego. Cel związany z adaptacją narzędzia psychometrycznego adaptacja skali ABSI należy raczej do obszaru metodologii badań, jednak może on nabrać wymiaru praktycznego, jeśli skala zostanie upowszechniona i zaimplementowana w działaniach diagnostycznych lub wspierających osoby z ASD.

Na szczególne uznanie zasługuje wieloetapowa struktura projektu badawczego, obejmująca m.in. przegląd literatury, adaptację narzędzi, przeprowadzenie badania pilotażowego, walidację oraz analizę właściwości psychometrycznych zastosowanych miar. W badaniach uwzględniono także kwestie etyczne i praktyczne związane z badaniem populacji osób dorosłych ze spektrum autyzmu, co dodatkowo wzmacnia jakość metodologiczną projektu.

Przyjęte podejście świadczy o wysokim poziomie świadomości metodologicznej i konsekwencji w realizacji założeń badawczych. Trafny dobór próby badawczej, skoncentrowanej na dorosłych osobach w spektrum autyzmu bez współwystępującej niepełnosprawności intelektualnej, sprzyja wewnętrznej spójności wyników, choć jednocześnie ogranicza ich możliwości generalizacji. Mimo tej ograniczonej reprezentatywności, przemyślana konstrukcja badania oraz adaptacja nowatorskiego narzędzia (*Autistic Burnout Severity Items*) znacząco zwiększają jego wartość merytoryczną i wkład w rozwój badań nad funkcjonowaniem osób neuroatypowych.

Wysoko należy ocenić część poświęconą metodom, technikom i narzędziom badawczym. Zastosowane metoda badań (sondaż) została dobrana adekwatnie do problematyki pracy. Kandydat zastosował podejście ilościowe, wspierane elementami jakościowymi, co umożliwiło zarówno ujęcie szerokiego tła statystycznego, jak i głębsze wniknięcie w indywidualne doświadczenia uczestników. Autor dokonał trafnego wyboru narzędzi pomiarowych, w tym adaptacji i zastosowania wystandaryzowanych kwestionariuszy.

Zastosowane narzędzia badawcze zostały dobrane z dużą starannością. Cechuje je wysoka trafność teoretyczna i adekwatność względem celów badania. Dobór kwestionariuszy, takich jak chociażby Kwestionariusz Kamuflażu Cech Autystycznych (Camouflaging Autistic Traits Questionnaire, CAT-Q), Skrócona wersja Kwestionariusza Cech Autystycznych (Autism-Spectrum Quotient – Short, AQ-Short), czy Kwestionariusz Poczucia Jakości Życia (Quality of Life Questionnaire, QLQ), wskazuje na znajomość aktualnych standardów w badaniach nad spektrum autyzmu oraz jakością życia. Szczególnie wartościowa jest adaptacja narzędzia do pomiaru wypalenia autystycznego (*Autistic Burnout Severity Items*), które jest nowatorskie i odpowiada na istniejącą lukę pomiarową w badaniach nad doświadczeniami dorosłych osób neuroatypowych – co stanowi istotny wkład naukowy w pracy doktorskiej.

W badaniu zastosowano także autorski kwestionariusz ankiety (zob. załącznik 7). Zaprojektowane przez mgr Strzeleckiego narzędzie badawcze ma charakter wielowymiarowy i umożliwia nie tylko zebranie danych ilościowych, lecz także pogłębioną eksplorację subiektywnych doświadczeń osób ze spektrum autyzmu. Podział kwestionariusza na wyraźne bloki tematyczne — od danych socjodemograficznych, przez informacje diagnostyczne, aż po osobiste refleksje na temat wypalenia autystycznego — świadczy o wysokiej świadomości metodologicznej oraz głębokim rozumieniu specyfiki badanej populacji. Szczególnie godne uznania jest uwzględnienie pytań otwartych, które pozwalają respondentom na swobodną ekspresję własnych przeżyć, co znacząco wzbogaca jakość materiału badawczego i umożliwia uchwycenie niuansów niedostępnych w analizie ilościowej.

Wykorzystane w badaniach metody analizy statystycznej zostały dobrane adekwatnie do charakteru danych i spełniają standardy rzetelnych badań empirycznych – uwzględniono zarówno testy normalności, jak i odpowiednie testy nieparametryczne w przypadku niespełnienia założeń rozkładu normalnego.

Sposób opisu organizacji badań i przebiegu procesu badawczego cechuje się klarownością oraz wysokim stopniem transparentności. Przedstawienie procedur rekrutacji uczestników, warunków prowadzenia pomiaru oraz zastosowanych instrukcji umożliwia replikację badań, co jest zgodne z zasadami dobrej praktyki naukowej.

Piąty rozdział „Badanie pilotażowe oraz opracowanie polskiej wersji narzędzia do pomiaru nasilenia wypalenia autystycznego" stanowi istotny komponent metodologiczny rozprawy, wpisujący się w aktualne potrzeby badawcze związane z operacjonalizacją relatywnie nowego konstruktu, jakim jest wypalenie autystyczne (*autistic burnout*). Autor podjął się zadania nie tylko adaptacji, ale także rzetelnej walidacji skali pomiaru wypalenia autystycznego (SNWA) na gruncie polskim, co stanowi wyraźny wkład w rozwój narzędzi diagnostycznych w obszarze psychopedagogiki osób w spektrum. Część wprowadzająca w sposób syntetyczny przedstawia genezę oryginalnego narzędzia i jego osadzenie teoretyczne, co dobrze przygotowuje czytelnika do dalszych rozważań.

Proces adaptacji językowej został opisany zgodnie z obowiązującymi standardami badań nad trafnością kulturową i językową (m.in. procedury tłumaczenia, konsultacje eksperckie). Wysoko należy ocenić przeprowadzenie badania pilotażowego (N=30) – jego funkcja nie ogranicza się wyłącznie do testowania narzędzia, ale również dostarcza wstępnych informacji empirycznych na temat badanej populacji. Opis procedury, charakterystyka próby oraz uzyskane wyniki zostały przedstawione w sposób przejrzysty, z uwzględnieniem wniosków praktycznych, które posłużyły do korekty narzędzia.

Na szczególne podkreślenie zasługuje część poświęcona właściwościom psychometrycznym polskiej wersji skali (N=250). Autor przeprowadził pełny cykl walidacyjny, obejmujący analizę struktury czynnikowej, rzetelności wewnętrznej (wskaźniki α Cronbacha), a także trafności zewnętrznej poprzez korelacje z innymi miarami teoretycznie powiązanymi z wypaleniem. Tak kompleksowe podejście metodologiczne stanowi mocny fundament dla empirycznej części pracy i pokazuje wysoki poziom kompetencji badawczej doktoranta/doktorantki. Prace walidacyjne są nie tylko poprawne formalnie, ale również przemyślane teoretycznie, co sprawia, że rozdział ten może być z powodzeniem publikowany jako odrębne opracowanie naukowe.

Szósty rozdział „Badanie właściwe – analiza kamuflażu cech autystycznych i wypalenia autystycznego a jakość życia (młodych) dorosłych osób w spektrum autyzmu" stanowi kluczową, empiryczną część rozprawy doktorskiej, w której badane są zależności pomiędzy trzema zmiennymi centralnymi: kamuflażem cech autystycznych, wypaleniem autystycznym oraz jakością życia. Rozdział imponuje zarówno zakresem przeprowadzonych analiz (zarówno jednoczynnikowych, jak i wielowymiarowych), jak i przejrzystością prezentacji wyników. Wprowadzenie do rozdziału jest zwięzłe i funkcjonalne – pozwala płynnie przejść od problematyki metodologicznej do właściwej analizy danych. Na uwagę zasługuje szczegółowa charakterystyka próby (N=166), uwzględniająca m.in. zróżnicowanie pod względem wieku, płci, statusu diagnozy (diagnoza kliniczna vs. autodiagnoza), co pozwala na wielowymiarową interpretację danych. W części poświęconej kamuflażowi autor analizuje jego związki z różnorodnymi zmiennymi kontekstowymi. Szczególnie interesujące są podrozdziały dotyczące relacji między poziomem kamuflażu a wiekiem diagnozy czy doświadczeniem wypalenia – ukazują one złożoność i dynamiczny charakter strategii maskowania w życiu dorosłych osób w spektrum. Również analiza wypalenia autystycznego została przeprowadzona rzetelnie i z uwzględnieniem czynników modulujących, takich jak nasilenie cech autystycznych, forma diagnozy czy zmienne socjodemograficzne.

Prezentacja wyników jest przejrzysta, wsparta czytelnymi tabelami i wykresami, a interpretacja statystyczna prowadzona z dużą ostrożnością – bez nadużywania wniosków przyczynowych. Wysoko należy ocenić również część poświęconą jakości życia. Zastosowane narzędzia pomiarowe pozwoliły na uchwycenie zarówno aspektów subiektywnych, jak i funkcjonalnych, a sam sposób analizy (np. porównania międzygrupowe, korelacje) pozwolił uzyskać wieloaspektowy obraz sytuacji psychospołecznej badanych.

Końcowe podrozdziały (6.5–6.7), w których analizowane są powiązania pomiędzy wszystkimi trzema zmiennymi, mają szczególne znaczenie dla oceny wartości poznawczej rozprawy. Wskazanie istotnych statystycznie zależności między kamuflażem a wypaleniem oraz między wypaleniem a jakością życia, stanowi silny argument na rzecz uwzględniania tych kategorii w diagnozie i planowaniu wsparcia dla dorosłych osób w spektrum.

Rozdział siódmy „Dyskusja wyników badań własnych oraz weryfikacja hipotez badawczych" stanowi spójne, analityczne domknięcie części empirycznej pracy i zasługuje na wysoką ocenę zarówno pod względem merytorycznym, jak i warsztatowym. Autor prezentuje logicznie uporządkowaną, pogłębioną interpretację wyników uzyskanych w badaniu właściwym, osadzając je w szerszym kontekście aktualnego stanu wiedzy. Dyskusja nie ogranicza się do porównań z danymi literaturowymi, lecz obejmuje również refleksje krytyczne, uwzględniające ograniczenia badania, możliwe artefakty i alternatywne wyjaśnienia. Poszczególne podrozdziały (7.1–7.3) poświęcone są analizie trzech zmiennych głównych: kamuflażu cech autystycznych, wypalenia autystycznego oraz jakości życia. Autor w sposób klarowny wykazuje, że zarówno poziom kamuflażu, jak i wypalenia autystycznego w badanej grupie młodych dorosłych ze spektrum są istotnie zróżnicowane, a ich wartości pozostają w relacji do takich zmiennych jak wiek diagnozy, forma diagnozy czy deklarowane wsparcie społeczne. Wnioski te mają nie tylko znaczenie poznawcze, ale i potencjalne implikacje dla praktyki klinicznej i edukacyjnej.

Szczególnie wartościowe są analizy relacji pomiędzy zmiennymi (7.4–7.6). Zidentyfikowane korelacje i zależności pomiędzy kamuflażem, wypaleniem a jakością życia zostały trafnie zinterpretowane jako złożone, wieloczynnikowe powiązania – bez uproszczeń czy redukcjonizmu. Autor słusznie wskazuje, że choć kamuflaż może pełnić funkcję adaptacyjną w krótkiej perspektywie, to w dłuższym okresie wiąże się z nasileniem objawów wypalenia i obniżeniem subiektywnego dobrostanu.

Cennym elementem rozdziału jest sekcja wniosków z badań własnych (7.7), w której autor dokonuje syntetycznego ujęcia kluczowych ustaleń. Wnioski te są logiczną konsekwencją analiz empirycznych i nie wykraczają poza zakres danych, co świadczy o dużej dojrzałości badawczej. Z kolei zalecenia dla praktyki psychologiczno-pedagogicznej (7.8) są precyzyjnie sformułowane, realistyczne i adekwatne do rzeczywistych potrzeb środowiska osób ze spektrum – w szczególności młodych dorosłych.

Ostatni rozdział rozprawy *ASCONNECT – propozycja internetowego wsparcia dorosłych osób ze stanami ze spektrum autyzmu* stanowi novum o charakterze aplikacyjnym, co znacząco podnosi wartość praktyczną całej pracy. Propozycja autorskiego rozwiązania została dobrze ugruntowana w poprzednich analizach, w tym przede wszystkim w potrzebach zidentyfikowanych na podstawie badań empirycznych. Autor w przemyślany sposób argumentuje zasadność takiej formy wsparcia, odwołując się zarówno do specyfiki funkcjonowania osób w spektrum, jak i do ograniczeń dostępnych obecnie form pomocy (np. barier komunikacyjnych, trudności w dostępie do specjalistów, brak systemowego wsparcia po zakończeniu edukacji). Proponowana forma wsparcia ma charakter wielofunkcyjny – łączy funkcje psychoedukacyjne, społecznościowe i interwencyjne.

Piśmiennictwo wykorzystane w rozprawie jest obszerne i aktualne. Autor przywołuje zarówno klasyczne pozycje z zakresu pedagogiki specjalnej, psychologii rehabilitacji i nauk społecznych, jak i najnowsze opracowania dotyczące neuroróżnorodności, kamuflażu autystycznego i wypalenia autystycznego. Bibliografia obejmuje literaturę w języku polskim i angielskim, co świadczy o orientacji autora w międzynarodowym dorobku naukowym. Należy zwrócić uwagę na umiejętne zestawienie źródeł naukowych z raportami środowisk samorzeczników, co podnosi walor partycypacyjny rozprawy.

Podsumowując, należy stwierdzić, że recenzowana rozprawa podejmuje ważny, a jednocześnie wciąż relatywnie słabo rozpoznany w polskich badaniach problem funkcjonowania młodych dorosłych ze spektrum autyzmu, koncentrując się na dwóch zjawiskach: kamuflażu autystycznym oraz wypaleniu autystycznym, rozpatrywanych w powiązaniu z jakością życia. Praca cechuje się wysokim poziomem merytorycznym i warsztatowym oraz dużym stopniem aktualności podejmowanej tematyki – zarówno w wymiarze poznawczym, jak i praktycznym.

Oryginalność rozprawy nie budzi wątpliwości. Praca wnosi nową wiedzę do dziedziny pedagogiki specjalnej, podejmując pionierski temat w polskim kontekście naukowym. Zjawiska kamuflażu i wypalenia autystycznego nie były dotąd przedmiotem pogłębionych badań wśród dorosłych osób autystycznych w Polsce, zwłaszcza tych bez formalnej diagnozy. Rozprawa mgr Strzeleckiego ma potencjał aplikacyjny w pracy z dorosłymi osobami z ASD oraz może stanowić punkt odniesienia dla kolejnych badań w tym obszarze.

Wiedza teoretyczna autora oraz jego umiejętność prowadzenia badań empirycznych są na bardzo wysokim poziomie. Kandydat wykazał się biegłością w analizie literatury, trafnym doborem metod i narzędzi badawczych, konstruowania autorskich narzędzi, zbierania i interpretacji danych, a także umiejętnością krytycznej refleksji i tworzenia propozycji praktycznych.

Praca ta spełnia nie tylko wszystkie wymogi określone w art. 187 ust. 1 ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, ale także znacząco wykracza poza standardowy poziom rozpraw doktorskich w zakresie pedagogiki specjalnej. Autor w sposób oryginalny i kompetentny podjął niezwykle aktualny, a zarazem wciąż słabo rozpoznany w polskim dyskursie naukowym problem kamuflażu autystycznego oraz wypalenia autystycznego, skutecznie łącząc wątki teoretyczne z empiryczną analizą jakości życia młodych dorosłych osób ze spektrum autyzmu.

3. Wniosek końcowy

Na podstawie przeprowadzonej analizy i oceny rozprawy doktorskiej mgr Dominika Strzeleckiego pt. *Kamuflaż i wypalenie autystyczne a jakość życia (młodych) dorosłych osób ze stanami ze spektrum autyzmu* stwierdzam, że rozprawa w pełni spełnia wymagania określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 ze zm.).

W związku z powyższym wnoszę o nadanie mgr Dominikowi Strzeleckiemu stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika.

Signed by / Podpisano przez:

Joanna Madalińska-Michalak

Date / Data: 2025-07-20 11:08

Warszawa, 20 lipca 2025 r.

4. Wniosek o wyróżnienie rozprawy

Zważywszy na nowatorski i interdyscyplinarny charakter rozprawy doktorskiej mgr Dominika Strzeleckiego, jej wybitny poziom merytoryczny i metodologiczny, a także istotne znaczenie praktyczne i naukowe, wnoszę o przyznanie rozprawie wyróżnienia. Praca ta stanowi oryginalny i pionierski wkład w rozwój polskiej pedagogiki specjalnej. Podjęta problematyka – obejmująca zjawiska kamuflażu autystycznego i wypalenia autystycznego – pozostaje wciąż słabo rozpoznana w krajowych badaniach, zwłaszcza w odniesieniu do dorosłych osób ze spektrum autyzmu, w tym tych niezdiagnozowanych formalnie. Autor nie tylko podjął się trudnego, złożonego i aktualnego tematu, ale również przeprowadził go z pełną świadomością metodologiczną, zachowując wysokie standardy rzetelności naukowej.

Rozprawa wykazuje dużą wartość poznawczą: ugruntowana została w obszernej i aktualnej literaturze przedmiotu, zarówno polskiej, jak i zagranicznej, a także osadzona w nowoczesnych podejściach interdyscyplinarnych. Na podkreślenie zasługuje również trafne i krytyczne wykorzystanie teorii oraz precyzyjna konstrukcja autorskich narzędzi badawczych, które pozwoliły na uchwycenie subtelnych, często nieuchwytnych w standardowych analizach, aspektów codziennego funkcjonowania osób ze spektrum autyzmu.

Autor wykazał się wysokim poziomem kompetencji badawczych: począwszy od opracowania założeń teoretycznych, poprzez dobór i zastosowanie odpowiednich metod badawczych, aż po wielowymiarową analizę danych empirycznych, które zostały zinterpretowane z dużą dojrzałością, samodzielnością i refleksyjnością. Ponadto, sformułowane wnioski mają charakter nie tylko teoretyczny, ale również praktyczny – mogą znaleźć zastosowanie w projektowaniu systemów wsparcia dla dorosłych osób z ASD, w pracy terapeutycznej, edukacyjnej i środowiskowej.

Mając na uwadze powyższe względy, wnoszę o przyznanie wyróżnienia rozprawie doktorskiej mgr Dominika Strzeleckiego.

Signed by /
Podpisano przez:

Joanna Madalińska-Michalak

Date / Data: 2025-07-20 11:06

Recenzent: Prof. dr hab. Joanna Madalińska-Michalak

Warszawa, 20 lipca 2025 r.